

معابد بودایی اندونزی

علی فرح‌بخش

پیرامون پیشینه‌ی آیین بودا در اندونزی، در کتاب هینه‌یانه، این‌گونه گزارش شده: «فا هی‌ئن (Fa Hei-an)، زائر چینی که در حدود ۷۱۴ میلادی از جزیره‌ی جاوه دیدن کرده می‌نویسد: "وضع آیین بودا در این‌جا شایسته‌ی ذکر نیست." در حالی‌که دین‌های دیگر، خصوصاً دین برهمنی در آن رواج داشت. اما با آمدن گونه‌ورمن (Gunavarman) رهرو هندی به جاوه، آیین بودا رونق گرفت و پایگاهی نیرومند یافت و این در حدود بیست‌وپنج سال پس از دیدن فا هی‌ئن از این جزیره بود. آیین بودا، خیلی زود در جزیره‌ی سوماترا، خصوصاً در قلمرو شری‌ویجیه (Sri-vijaya)، که معمولاً آن‌را همان پلمینگ (Palembang) می‌دانند، رواج یافت. از برخی کتیبه‌ها معلوم می‌شود که پادشاهی که در سال‌های ۸۴-۶۸۳ بر شری‌ویجیه فرمان می‌راند، بودایی بود. پی-زینگ، که در ربع آخر قرن هفتم از هند دیدن کرده می‌گوید که شاه شری‌ویجیه و نیز فرمانروایان سرزمین‌های مجاور، آیین بودا را دوست می‌داشتند و شری‌ویجیه مرکز بسیار مهم دانش بودایی در جزایر جنوب آسیا بود. او فهرستی از ده کشور به‌دست می‌دهد و می‌گوید که "آیین بودا را در همه‌ی این جزایر و جزایر کوچک‌تر با آغوش باز پذیرفته‌اند و در غالب جاها، مکتب هینه‌یانه را قبول دارند مگر در ملیو (Malayu) (شری‌ویجیه) که اندک کسانی در آنند که به مه‌یانه وابسته‌اند."

از روی حقایق دیگری نیز ثابت شده‌است که اندونزی، از قرن هفتم تا قرن یازدهم، مرکز مهم آیین بودا بوده‌است. درمه‌پاله (Dharma-pala) که استاد معروف دانشگاه نالنده بود، از سوورنه-دویپه (Suvarna-dvipa) دیدن کرد و این نامی‌ست که در قرن هفتم عموماً به اندونزی داده می‌شد. دودمان شیلندره (Sailendra)، انگیزه‌ی نیرومند در گسترش مه‌یانه بوده‌است. این دودمان، بر مجمع‌الجزایر مالایا و بخش بزرگی از اندونزی حکومت می‌کردند. شاهان شیلندره، حامیان بزرگ مه‌یانه بودند، بناهای عظیمی چون بوروبودور (Borobudur)، لکسن و مندوت را در جاوه ساختند. امروزه شکی نیست که شاهان سلسله‌ی بنگالی پاله و شاهان سلسله‌ی چوله‌ی جنوب هند، در مسائل دینی دوره‌ی شیلندره نفوذ بسیاری در جاوه داشتند. گویا از تاثیر بنگال بود که شکل‌های تانتری آیین بودا در جاوه و سوماترا رواج یافت. علاوه بر سوماترا و جاوه، دلایلی در دست است که آیین بودا در سایر جزایر مالایا، خصوصاً در بالی و بورنئو (Borneo) نیز رواج داشته‌است. اما دین برهمنی در این مناطق برتری یافت و آیین بودا به‌تدریج از آن رخت بریست.»

پس از مهاجرت مسلمانان به اندونزی، این کشور رفته رفته به یک کشور اسلامی بدل گشت، آن‌گونه که امروزه بیش از هشتاد درصد از مردم این سرزمین را مسلمانان تشکیل می‌دهند که در کنار مسیحیان، بوداییان و پیروان دیگر ادیان، به زندگی مشغول‌اند.

از معابد بودایی بسیار مشهور و عظیم اندونزی که امروزه از آثار باستانی و بناهای تاریخی ارزشمند این کشور محسوب می‌شود، می‌توان به معبد بوروبودور اشاره کرد. این بنای تاریخی زیبا، در مرکز جاوه قرار دارد و احتمالاً در قرن نهم میلادی بنا شده‌است. این بنا، هرم بی‌سری را شامل می‌شود که با بلوک‌های

سنگی تراشیده شده و کنده‌کاری‌های مصوری از بودا و آموزه‌های وی بر طبق اصول مه‌ایانه احاطه گشته‌است.

بوربودور یکی از جاذبه‌های بسیار دیدنی اندونزی محسوب می‌شود که در مرکز جاوه و در چهل کیلومتری شمال غربی یوگیاکارتا (Yogyakarta) قرار دارد و یکی از بزرگ‌ترین معابد بودایی جهان قلمداد می‌شود. تاریخ ساخت معبد به‌وضوح مشخص نیست اما تاریخ حدودی آن را بین ۷۵۰ تا ۸۵۰ میلادی می‌دانند.

نمای معبد از بالا، یک ماندالای (Mandala) بودایی را مجسم می‌کند. بسیاری از رهروان آیین بودا بر این باور بودند که آموزه‌های بودا، مردم را به‌سوی بیداری رهسپار می‌کند، از این‌رو آموزه‌های بودا بر دیوارهای معبد حک شده‌است و برای بررسی این سنگ‌نوشته‌ها و حکاکی‌ها، زائران و بازدیدکنندگان باید مسیری بیش از دو مایل را پیاده طی کنند.

شکل ظاهری معبد، تجسم بسیار کاملی‌ست از جهان‌بینی بودایی که سه سطح را شامل می‌شود. این سه سطح در فلسفه‌ی بودایی عبارتند از: کاماداتو (Kamadhatu) (جهان امیال و آرزوها)، روپا داتو (Ruphadatu) (جهان اشکال و صور) و آروپاداتو (Arupadhatu) (جهان بی‌شکلی).

معبد، مساحتی در حدود پنجاه‌وشش هزار متر مربع را شامل می‌شود که دست کم، در آن از دو میلیون بلوک سنگی استفاده شده‌است.

این معبد عظیم، قرن‌ها در زیر خاکسترهای آتشفشانی، مخفی بود. این امر پس از فوران کوه آتشفشانی مرابی (Merapi) در مرکز جاوه رخ داد. ساکنین منطقه، محل زندگی خود را ترک کردند و شهر برای مدت‌های بسیار مدیدی، خالی از سکنه بود.

پس از قرن‌ها، مردم جدیدی در منطقه ساکن شدند و بر این گمان بودند که معبد، یک تپه‌ی باستانی‌ست، زیرا در زیر توده‌های خاکستر محو شده بود. در سال ۱۸۱۴ سیر توماس استمفورد رافلس (Sir Thomas Stamford Raffles) لوحه‌های سنگی بسیاری در این تپه یافت و گروهی را برای کاوش، به خدمت گماشت. تلاش گروه تا سال ۱۸۳۵ ادامه یافت تا تمامی معبد از خاکسترهای آتشفشانی پاک‌سازی شد و مورد تمهیدات حفاظتی قرار گرفت، هر چند که در سال ۱۸۹۶ معبد مورد تجاوز دولت هلند قرار گرفت و آثار باستانی ارزشمندی از معبد توسط آنان به یغما برده شد. طی یک برنامه‌ی بهبودسازی بین سال‌های ۱۹۷۳ تا ۱۹۸۴ معبد سازمان یافته شد و به یکی از مراکز بزرگ زیارتی بوداییان بدل گشت.

علی فرح‌بخش

سپتامبر ۲۰۱۱